

mely hatással van a 'másokkal levésre' és a 'megosztásra' is. Amennyiben a politikai alany alapvetően szabad és szuverén egyén, a 'másokkal levés' első helyre kerül.

A liberális elmélet szerint, mely feltételezi a birtokló egyént, aki szabadon és önrendelkező módon 'létezik a világban', egy ponton megakadályoznak abban, hogy humán létét empirikusan megélje. Coward úgy véli viszont, hogy vagy azért vagyunk másokkal, mert az empirikus körülmények egyformán adottak azonos helyen számunkra, vagy mert azt választjuk, hogy a többiekkel együtt legyünk. A probléma az, ha a 'másokkal levés' koncepciójából hiányzik a heterogenitás lényege. Ha csak empirikus tényt tulajdonítunk neki – ahogy azt a liberálisok teszik –, a házak lerombolása nem azt a súlyt kapja, mint amit az urbicídium ténylegesen hordoz.

Márpedig a törvényhozás örökösen a liberális antropocentrikus megközelítésre megy vissza, amelyet még egy 1948-as ENSZ-konvenció úgy fogalmazott, hogy genocídium az, amely „szándékosan lerombol részben vagy egészben egy nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoportot”. A hangsúly, látjuk, a szándék meglétére terelődik. A szándékot kell bizonyítani, ami sokszor lehetetlen.

Coward tanulmánya az urbicídiummal kapcsolatban két fontos megállapítást tett. Először is, hogy az 1992–1995 között zajló boszniai háború nyilvánvalóan a heterogenitás lehetőségeinek megszüntetésére irányult. A városi környezet lerombolását önmagában is politikai kérdések foghatjuk fel, tekintet nélkül az egyébként meglévő emberi vonatkozásokra. Másodszor és a korábbiakból következően, rá szabad kérdeznünk a liberális politikai elemzés kizárólagosan antropocentrikus módjára. Amennyiben az urbicídium felfedi a lét alkotó heterogenitását, úgy az antropocentrizmus a maga független individuával ennek a heterogenitásnak a tagadását jelenti. Mint olyan, az antropocentrikus hegemonia válasza a városrombolásra biztosítják, hogy az urbicídiummal kapcsolatos, a heterogenitásra vonatkozó kérdéseket mindig elhomályosítják majd a 'függetlenségről', 'döntésről' és 'szándékokról' szóló értekezések.

Kakasy Judit

Az ukrán identitás és a nyelvi valóság

Berezovenko, Antonina: Between nation and state: Ukrainian identity in today's language reality. = Ukrađis 'ka kul'tura v evropejs'komu kontekstě– Ukrainische Kultur im europäischen Kontext. Herausgegeben von Rolf Göbner und Alexander Kratochvil. Greifswald 2002. 143–144. p.

Az állami és a nemzeti önazonosság kialakulási folyamata ugyan szorosan összefügg egymással, formájában és dinamikájában mégis különbözik egymástól. A nyelvi tényező mindkettőben fontos szerepet játszik. Egyrészt a nyelv szembevető vonása az identitásnak, másrészt olyan szemantikai mélységek megnyilvánulása, amelyekben a nemzetek sajátos nyelvi vilásképe megfogalmazódik. A nyelvet ezért tartják a különbözőség kulcsának, amelynek fogalmi apparátusa és jelentésrendszere strukturálja azt, amit és ahogy a világból látunk. Valószínűleg ez az oka annak, hogy a nyolcvanas évek végén és a kilencvenes évek elején a nemzeti felbuzdulás szenvedélyes nyelvi viták formáját öltötte. Akkor úgy tűnt, hogy Ukrajna hamarosan ukránul kezd majd beszélni, és egy birodalmi provincia amorf népessége olyan nemzetté válik, amelynek saját identitása, történelme és természetesen saját nyelve lesz. A „peresztrojka” idejének és a függetlenség első éveinek nyelvi valósága menekülés volt a múltba. Az „ukránság” keresése a dolgok adott állásának a tagadását feltételezte és az „el Moszkvától” jelszó jegyében történt.

Más, hasonló helyzetű nemzetekhez hasonlóan az identitáskeresés az ukránoknál is a birodalmi központ (Oroszország) nyelvével szembeni intenzív purizmusban és a saját nyelv egységesítésére és normalizálására, valamint jogainak biztosítására való törekvésben öltött testet. A nyelv lett a nemzeti identitás legfőbb ismérve. Az ukrán nyelv az ukrán identitást, míg az orosz nyelv a szovjet identitást jelezte. Ez az azonosítás gyorsan felváltotta azt a régi közfelfogást, amely az ukrán nyelvet a falusi származással és a kulturátlansággal, az orosz nyelvet pedig a városi étellel és a kulturáltsággal azonosította.

Az ukrán identitás komponensei mára alaposan átértékelődtek. Ami fontos volt tegnap, mára már nem annyira fontos, s ez a nyelvre is vonatkozik. Míg a nyolcvanas évek végén a nyelvi viták álltak a közfigyelem centrumában, a függetlenség tíz éve után ma már a társadalom viszonylag kis szegmensét érintik. A nyelvészek szomorúan konstatálhatják, hogy a nyelvi témák nem keltenek már visszhangot a mai Ukrajna kultúrájában. Ez egyfelől nem szerencsés, másfelől azonban az, hogy az ukrán nyelv szerepe csökkent az ukrán identitás manifesztálásában, természetes, és bizonyos fokig reményt keltő is. Ma már az ukrán nyelv nem az „ukránosság” egyedüli ismérve. Elmúltak azok az idők, amikor ha valaki ukránul beszélt, automatikusan az ukrán államiság hívének számított, ha viszont oroszul, akkor az ellenségének. A nyelvi kód jelző funkciója kiegészült az állami identitással és annak jeleivel. Az ukrán állam tényé vált, az itt lakók ennek kötelékében és ennek törvényei szerint élnek. A Dinamo Kijev és a Szpartak Moszkva futbalmeccs előtt ukrán szurkolók csoportja sárga-kék ukrán zászlókat lobogtatva oroszul kiabálta, hogy „halál a muszkákra”. Milyen alapon lehetne meghatározni ezeknek az identitását? A nyelvi forma vagy a jelentés szerint? Ha az orosz és az orosz érdekű ukrán tömegtájékoztató nem keltene hisztériát a nyelvi kérdés körül, az magától megoldódna. Megváltozott az ukrán nyelvhez való viszony is. Közvetlenül a Szovjetunió szétesése előtti időkből ukránul beszélni annyit jelentett, mint ellenzékinek lenni. Ma ez nem jelent mást, mint átlagos állampolgárnak, esetleg hivatalnoknak lenni, tehát alaposan megváltoztak az ukrán nyelv használatának társadalmi konnotációi. A szovjet identitás kialakított egy ukrán-orosz keveréknyelvet (*suržyk*), majd a nyolcvanas–kilencvenes évek ukrán identitása kialakított egy orosz-ukrán keveréknyelvet (ez mindkét esetben spontán nyelvi fejlemény volt), a mai nyelvi helyzetet a *suržyk* formalizálása és a két nyelv közötti tudatos választás jellemzi.

Így ma két nyelv és egy keveréknyelv szolgál ki egy nyelvi térséget. Ez nem jelenti azt, hogy a nyelvi kérdés a továbbiakban már nem játszik fontos szerepet az ukránok társadalmi tudatában, azonban a nyelvi kérdés depolitizálódik, és a jövőben nem vált ki olyan heves érzelmeket a társadalomban.

Zoltán András

Ukránok és az Ukrajna iránti érdeklődés Nyugaton

Sen 'kus', Roman: Oživljūt' svoŭ ukrains 'ku spadšinu. = Duklâ, 50. rik. 2002. 6. no. 35–37. p.

Roman Sen 'kus' az Ukrán Tanulmányok Kanadai Intézetének kiadói program-igazgatója és az Encyklopedia of Ukraine angol nyelvű internetes lexikon felelős szerkesztője. Szlovákiában járta közben interjút adott a *Duklâ* munkatársának, Ivan Âckaninnak.

Annak érdekében, hogy az Intézet látókörébe ne csak a Nyugatra szakadt honfitársak kerüljenek be, egyre tudatosabban fogadja tagjai-pártolói közé az ukrán témákkal foglal-